

Johannes Vorst Samuel Rachel

Peri Akusiu k[a]i Ekusiu, De Invite & Sponte Facto, Exercitatio

Rostochii: Richelius, 1650

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn730215970>

Druck Freier Zugang

Ru phil 1650

Johann Vorstius

Samuel Rachel

ΣΥΝΘΕΩ.
ΠΕΡΙ
ΑΚΟΥΣΙΟΥ
ΕΚΟΥΣΙΟΥ,
DE
INVITE & SPONTE
FACTO,
EXERCITATIO,

Quam
AUSPICE DEO

SUB PRÆSIDIO

Pereximii atque Clarissimi Viri

DN. M. JOHANNIS VORSTII,

Præceptoris atque Fautoris sui colendi,

Publicè disputandam proponit

SAMUEL RACHELIUS

Lundino - Dithmarsus.

Ad diem XXVIII Decembr. in Auditor. majori.

ROSTOCHII

Typis Johannis Richelii Senat. Typographi

Anno c13 136 L.

VIRIS

ADMODUM REVERENDIS, CLARIS-
SIMIS, ET EXCELLENTISSIMIS,

DN. JOHANNI REINBOTH,

S, S. Theologiae Doctori celeberrimo, Sereniss. Hol-
satiæ Ducis Concionatori aulico, & per Slesvicum &
Holsatiam Superintendententi Generali vigi-
lantissimo, dignissimo,

Nec non

DN. PAULO SPERLINGIO,

Ducatus Holsatiæ Præposito, Illustris Gymnasia
Bordsholmenfis Pastori atque Rectori meritissimo,
fidelissimo,

**Dnn. suis Mæcenatibus, Patronis atque
Fautoribus suscipiendis**

Hunc tenellum ingenii foetum

offert consecratq;

Samuel Rachelius.

Thesis I.

Recta sive bona actio est, quæ fit, ut recta ratio imperat, sive quæ cum lege naturæ congruit. Mala sive prava contra, quam recta ratio vetat, sive quæ cum lege naturæ discrepat.

II. Utraque est vel externa vel interna.

III. Externa est, quæ in sensus incurrit: Interna contra, quæ non incurrit. Cum homo fortis hostem ferit: cum liberalis pecuniam erogat: cum injustus quendam gladio ferit aut interficit, sunt hæ actiones externæ. Cum homo fortis dolet de damno suæ Reipubl. ab hoste publico illato: cum homo liberalis cupit beneficium in quendam conferre: cum homo injustus cupit malum inferre, sunt hæ actiones internæ.

IV. Non negabimus, internas istas actiones rectè quoque passionibus appellari. Græci peculiari nomine πάθη appellant: Latini Affectus. Aristoteles sæpè conjungit τὰ πάθη καὶ τὰς παθήσεις, ut *l. III. Eth. c. 1.* cum dicit, τὴν δὲ τῶν παθῶν καὶ τῶν παθήσεων ἐστὶν αἴτιον. Atque cum per τὰ πάθη intelligit dictas actiones internas: per παθήσεις autem dictas externas. Esse autem τὰ πάθη ex mente quoque Aristotelis actiones, intelligi potest ex his: καὶ ἐστὶ τὸ ἠδιστα καὶ λυπείσθαι τὸ ἐπιθυπεῖν καὶ τὸ ἐξῆς. *l. III. de An. c. 7.*

V. Non editur externa actio, quæ recta fit, nisi præcedat aut existat recta interna.

VI. Ut de externis judicari queat, quæ recta fit, quæ item prava, multum interest considerare τὸ ἀκούσιον καὶ τὸ ἐκούσιον, invitè ἢ sponte factum. Quamobrem etiam Philosophus doctrinam illam in tertio Ethicorum prolixè pertractavit.

VII. Ακούσιον dicitur ex mente Philosophi, quod fit ἢ βία ἢ δὴ ἀγνοίας, aut vi, aut per ignorantiam. *l. III. Eth. c. 1.*

VIII. Non sentimus cum his, qui τὸ ἀκούσιον unicâ definitione definiunt, sive qui ex istis Aristotelis unicam definitionem eudunt.

IX. Porro τὸ βίαιον violentum, Aristoteles definit, quod fit tale, ἢ ἡ δὲ καὶ ἐξ ἄλλου βιάται ἕνεκα, ἢ ἡ μηδὲν συμβαίνει αὐτῷ ὁ παρὰ τὸν αὐτοῦ ὁ παρὰ τὸν αὐτοῦ, cujus principium extrinsecum ejusmodi est, ut ei neque qui agit,

agit, neque qui patitur, quoque conferat. Ut si quis a potentiore aliquo detrudatur aut deportetur, est illud violentam *πάσχειν*.

X. An verò agere quoque quis potest, ut principium actionis sit extrinsecus, & ipse agens nihil conferat? Dicunt posse: verbi causâ, si quis tuam manum arripiat, & eâ percutiat alium, aut tuum corpus allidat alterius corpori, tum ipse diceris *πράττειν*, sed vi ad actus, dum instrumentum es actionis, quam edit alter. Potest igitur actio quædam, quæ tua est ut instrumentis, planè violenta vocari.

II. Macc. VI. XI. Nulla cæterarum actionum, quæ nimirum non sunt hominis ut instrumenti, planè violenta est, hoc est, cujus principium sit extrinsecus, sive ad quam agens nihil conferat. Verbi causa, cum Antiochus Judæos hederâ redimitos vi pertraxit ad sacrificia Bacchi, Judæorum actus sacrificandi non planè violentus fuit. Revera fuit libera actio, cujus principium in ipso agente fuit, & ad quam ipse agens utique contulit. Fuit in agentis potestate, istam actionem non edere. Si voluisset malum sustinere, ut martyres fecerunt, & quidam etiam ethnici, potuisset non edere. Dicitur autem *βίαιος* & *ἀκέραιος* talis actio, quia non edere cuperet agens, nisi aliud quid esset, quod eâ ipsâ declinandum aut evitandum videretur. Aristoteles *μικτὴν* mixtam vocat.

I. III. Etb. c. 1. XII. Cum ista actio, de quâ novissimè diximus, *βίαιος* & *ἀκέραιος* dicitur, non eâ notione id sit, quâ actio, quæ tua est ut instrumenti, atque item passio, *βίαιος* & *ἀκέραιος* appellatur. Et Græcæ igitur voces, itemque Latine fiunt homonymæ. Est tamen homonymia *συνώνυμος* & *ὁμοίωσις* *ἕνεκα* *ἔχουσα*.

Arist. l. 5. Etb. c. 2. XIII. Quod actio hoc posteriori modo *βίαιος* est & *ἀκέραιος*, id non facit, ut ea non sit prava. Nam, ut cordatè Philosophus loquitur, *ἔνια δὲ ἐστὶν ἀναγκασθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποθνήσκου, παρὰ τὸ δεινότερον*. Facere tamen quandoque potest, ut existat *συνγνώμη* *γενναία*.

I. III. Etb. c. 1. XIV. Eiusdem generis actio sit ἢ *διὰ φόβου* *μεϊζόνων* *κακῶν*, ἢ *διὰ καλῶν*, vel propter metum majorum malorum, vel propter bonum quoddam obtinendum. Prioris exemplum jam adduximus. Posterioris exemplum est in Atheniensibus, qui suam urbem deseruerunt, ut fortius dimicarent mari.

XV

XVI. Non est existimandum jucunda esse violenta. Γελῶν Arist. l. III.
ἡ δὲ αἰλιανὴ τῶ ἐπιπέδῳ ἀλλὰ μὴ αὐτῶν, ὁ δὲ ἄλλοις ὄντε ἰσὺν ἰσῶν Eth. c. 1.
Θέτων.

XVI. Consideravimus ἀκρίσιον quod βίασιον sive violentum est,
sive quod fit βίασι. Restat altera vocis significatio, quā nimirum si-
gnificat illud, quod fit δι' ἀγνοίας per ignorantiam.

XVII. Non omne factum per ignorantiam dicitur ἀκρίσιον
invitè factum: sed quaedam modo per ignorantiam facta dicuntur
istò nomine.

XVIII. Primo necesse est sequi τὸ Πύλοπον, hoc est, eum, qui l. III. Eth.
egerit, poenitentia duci. Si quis frater fratrem, quem non agno- c. 2.
scat, in bello confodiat, deinde comperiat, interemptum esse saum
fratrem; nihilominus, quia hostem interemit, sibi gratuletur, fa-
ctum ejus non dicitur ἀκρίσιον invitè factum.

XIX. Porro diversa sunt agere δι' ἀγνοίας per ignorantiam, & ibid.
agere ἀγνοῶσα ignorantem.

XX. Ignorans dicitur is agere, qui, dum agit, ignorat, sive non
recogitat quid agat, sed ita, ut illa ignorantia non sit princeps causa
illius actionis, sed aliud quid, quod ignorantiam induxit. Verbi cau-
sā, si quis per ebrietatem aut iram quippiam designarit, is dicitur
ignorans fecisse, dum quidegerit, non satis recogitavit. Verum igno-
rantia non fuit princeps ejus causa, sed ebrietas aut ira, quæ ignoran-
tiam induxit.

XXI. Per ignorantiam is dicitur agere, cui ipsa ignorantia prin-
ceps actionis est causa, non aliud quippiam.

XXII. Qui ignorans agit, tantum abest ut excusationem me-
reatur, ut gravius etiam ac dupliciter peccet. Optime de eo Philo- l. III. Eth.
sophus: καὶ ὃ δὲ τῆ αὐτῆ τῶ ἀγνοίας κατ' αἴτιον, εἰς αὐτὸν εἰς αὐ- c. 7.
τὸ καὶ τ' ἀγνοίας, ob ignorantem etiam puniunt, si sibi ipse ignoratio-
nis causa quovispiam fuisse videatur. Unde ebriis duplices poenae instituta
sunt: in ipso enim qui inebriatur, principium est. κύριον δὲ τὸ μὴ
μεθυσθῆναι, sui quisque in eo Dominus est, ut non inebrietur, id quod
ignorationis est causa.

XXIII. Proba est observatio Philosophi, τὴν ἀγνοίας ignoran- l. III. Eth.
tiam c. 2.

tiam esse vel καθόλου *universalis* vel τῶν καθ' ἑκάστην, ἐν οἷς ἡ πᾶσι ἢ ἡ πρὸς ἕνα *particularium*, sive eorum, quæ sunt circa singula (circumstantiarum).

XXIV. Ignorantia καθόλου *universalis* est, si quis ignoret universales propositiones de agendis vel omittendis, quas nemo ignorare debet, sive si quis ignoret majores propositiones talium syllogismorum, quos facimus, dum honeste vel turpiter agimus.

XXV. Ignorantia τῶν καθ' ἑκάστην *particularium* est, si quis ignoret circumstantias, quæ actionibus adhaerent, sive si quis ignoret minores propositiones dictorum syllogismorum. Exemplum capiamus ex hoc syllogismo: Ad eum locum, in quo homo versatur, non licet sagittam emittere. Iste locus, ad quem ego arcum dirigo, est talis locus, in quo homo versatur. Iste igitur locus talis est, in quem sagittam non licet emittere. Si quis, qui sagittam emittat in talem locum, istius syllogismi majorem propositionem ignoret, dicitur ejus ignorantia τῶν καθόλου. Si verò ignoret minorem propositionem, dicitur ejus ignorantia τῶν καθ' ἑκάστην.

l. III. Eth.
c. 2.

XXVI. Τὰ καθ' ἑκάστην *particularia* sive περιπτώσεις *circumstantia*, quæ in actionibus sunt considerandæ, secundum Aristotelem sunt ista: τίς, τί, ἐν τίνι, ἢ πρὸς τί, τίνι, ὡς ὀργάνῳ, ἐνεκα τίνος, ἢ πῶς, quis, quid, circa quid, quo instrumento, cujus gratia & quomodo. His Piccolomineus addit, quando, coram quo, & quamdiu.

Grad. II.
c. 12.

XXVII. Ignorantia universalium propositionum, quæ natura notæ sunt, ac ipsum sunt jus naturale, non facit, ut actio non sit prava aut excusationem & veniam mereatur. Ignorantia verò particularium idem facit. Debet tamen hæc non nimis supina & crassa esse.

f. de ign. l.
& facti.
Arist. l. 5.
Eth. c. 7.

XXVIII. Juri distingunt inter ignorantiam Juris & Facti. Quæ distinctio non absimilis est ei, quam ex Aristotele produximus. Jus verò vel est φυσικῶν *naturale* vel νόμιμον *legale*. Prius Juri appellant Jus gentium, posterius civile. Et est igitur duplex ignorantia juris, vel juris naturalis vel legalis. Ignorantia juris naturalis coincidit cum ignorantia universalium: atque igitur non excusat. Huc pertinent illa pronunciata: Ignorantia juris cuique nocet. Juris ignorantia non prodest.

l. 9. in pr. ff.
b. t. & l. 4.

XXIX. Non qualibet juris legalis ignorantia tam crassa atque affectata

affectata est, ut excusationem non mereatur. Distingvimus igitur inter tres casus: vel enim jus publice propositum continet ea, quæ omnes Reipubl. cives ignorare nec possunt nec debent: vel ea, quæ ignorari non debebant, sed nec cognosci nisi exactissima diligentia possunt, & quidem ut doctiores consulantur: vel ea, quæ respectu hujus vel illius hominis, respectu ejus conditionis, adhibita diligentia, qualis ab ejusmodi homine in tali statu exigitur, cognosci nequeunt. Ignorantia primi est lata culpa, & non meretur excusationem. Alterius ignorantia levissima culpa existimatur, quia consulendo prudentiores diligentiores non sunt imitati. l. 2. §. fin. ff. quis ordo in poss. serv. Tertii denique ignorantia meretur excusationem. Optimè de his Philosophus: *Eos quoque puniunt, qui aliquid eorum ignorant, quæ ad leges pertinent, à δὲ δίκης ἀδικῶν ἔργων καὶ ἐπιπέσει, quæ quidem scire debeant, & difficilia non sunt. Simili modo in aliis, quacumque ignorare per negligentiam videntur, eò quod in ipsis sit non ignorare, quippe adhibenda diligentia domini sunt & potestatem habeant.*

l. III. Eth.
c. 7.

XXX. Deinde ignorantia juris distingvi potest ratione Personarum. Quædam enim ratione officii ac professionis jus scire debent, & si id ignorent, latam committunt culpam, atque adeò excusationem non mereatur. Ratio ejus redditur in l. 2. §. 22. ff. d. O. I. Quædam verò, à quibus similis peritia non exigitur, aliquam suæ actionis excusationem habent.

XXXI. Ignorantia facti est, quæ ignoratur, quid contigerit. Diciturque in eam, quæ est facti proprii, & eam quæ est alieni.

XXXII. Ignorantia juris *νομίμου* legalis sive *particularis* sive *civilis* non videtur referri posse ad ignorantiam *ἢ κατ' ἐκείνην particularium* sive *circumstantiarum*, secus ac Burgersdicius censet. Ignorantia facti autem cum eadem rectè confertur.

XXXIII. Cum expositum sit, quid sit *ἀκούσιον*, facile dictu est, quid sit *ἐκούσιον*. Hoc verò ita describitur à Philosopho: *Ἐκούσιον ἐστίν, ἔν ᾧ ἀρχὴ ἐν τῷ ἐαυτοῦ κατ' ἐκείνην, ἐν οἷς ἢ ἀκούσιον.* Spontaneum sive sponte factum est, cujus principium est in eo qui agit, particularia cognoscente, in quibus actio consistit.

l. 3. Eth. c.
3.

XXXIV. Conjungit Philosophus *ἐκούσιον*, ut opponitur *κατὰ νόμον* *ἢ βία* per vim, & *κατὰ δὲ ἀγνοίαν* per ignorantiam. Est tamen duplex

III. Eth.
c. 4.

duplex significatio τῆ ἐκείνου, ut est ipsius ἀκρίσι. Quod velex eo liquet, quod Philosophus dicit, τῆ ἐκείνου ἢ παῖδες ἢ ἄλλα ζῶα κινουμένων, spontaneum quoque in pueris & aliis animalibus esse. Sanè ἐκείνου ut describitur in proximâ superiore thesi, brutis non competit. Competet igitur aliâ notione, hac nimirum, quâ ἐκείνου seorsum opponitur τῆ ἀκρίσι τῷ βίαιῳ invitè facto, & quidem per vim. Facile etiam eo occurri potest eorum dubitationi, qui disquirunt, an solus homo sponte agat. Hoc enim potest vel affirmari vel negari, prout vocis est significatio.

XXXV. Sæpe fit, ut ἐκείνου utriusque significatus concurrat, ut si quis sponte verberet hostem, & sciat, se hostem verberare. Ex eo autem non debet colligi, quod vis ἐκείνου esse tale, cujus principium est in agente, sciente singulas actionis circumstantias. Considerentur & hæc Aristotelis: καὶ τῶ ἐξαιφνης, ἐκείνου μὲν λέγεται, etiam ea, quæ de improvîso fiunt, spontanea dicimus.

3. Eth.
c. 4.

XXXVI. Ut actio aliqua prava judicetur, debet ἐκείνου esse utroque significatu, hoc est, ita ut principium actionis sit in ipso agente: deinde ut agens sciat singulas actionis circumstantias. Si quis enim feriat, quem hostem publicum putet esse, qui tamen non sit, non est actio simpliciter prava sive mala.

XXXVII. Ut actio judicetur recta, necesse est eam ἐκείνου esse. Sunt autem rectitudinis quæ in actionibus est, gradus quidam, quos Aristoteles præclare exponit l. II. Eth. c. 3.

IX. de leg.

XXXVIII. Quid statuendum de Platónico pronunciato, vitiolorum habitus ἀκρίσις esse, neminemque sponte fieri malum? Existimamus, si commode intelligatur, neque magna vocabulorum ἀκρίσια exigatur, non malè se id habere.

Ep. 67.

XXXIX. Illud quoque quod Seneca monet, ut operam demus, ne quid unquam invitè faciamus, satis rectè se habet, si modo eadem, quam diximus, ἀκρίσια non requiratur.

XL. Quod quidam scribunt, ἀκρίσιον & ἐκείνου esse actionum humanarum principia, id nobis videretur minùs rectè se habere. Non id quod per vim aut ignorantiam fit est actionis principium, sed ipsa violentia aut ignorantia. Rectius igitur sentiunt, qui actionum attributa & differentias, ea dicunt esse.

affectata est, ut excusationem non mereat
inter tres casus: vel enim jus publice pro
omnes Reipubl. civesignorare nec possunt
ignorari non debebant, sed nec cognosci
possunt, & quidem ut doctiores consulant
hujus vel illius hominis, respectu ejus condit
qualis ab ejusmodi homine in tali statu exigat
Ignorantia primi est lata culpa, & non meret
tius ignorantia levissima culpa existimatur, q
tiores diligentiores non sunt imitati. l. 2. S.
serv. Tertii denique ignorantia meretur e
de his Philosophus: *Eos quoque puniunt, qu
que ad leges pertinent, à dēi dicitur, q
dem et scire debeant, et difficulta non sunt.* S
cunque ignorare per negligentiam videntur, eò q
re, quippe adhibende diligentia domini sint et p

XXX. Deinde ignorantia juris disting
narum. Quædam enim ratione officii ac prof
& si id ignorent, latam committunt culpam
nem non mereatur. Ratio ejus redditur
Quædam verò, à quibus similis peritia non exi
nis excusationem habent.

XXXI. Ignorantia facti est, quæ ignorat
viditurque in eam, quæ est facti proprii, & eam

XXXII. Ignorantia juris *vopius legalis* s
lis non videtur referri posse ad ignorantiam
rium sive circumstantiarum, secus ac Burger
nantia facti autem cum eadem recte confertur

XXXIII. Cum expositum sit, quid sit de
quid sit *ἐκείνου*. Hoc vero ita describitur à Pl
ἐστίν, ἢ ἡ ἀρχὴ ἐκ τῆς ἀδολῆς καὶ κατ' ἐκείνου, ἐν οἷ
ngum sive sponte factum est, cujus principiur
ticularia cognoscante, in quibus actio consistit

XXXIV. Conjungit Philosophus *ἐκείνου*
ἀνασὶν ἢ βίᾳ per vim, & τῶν δὲ ἀγνοῦν per ig

mus igitur
et ea, quæ
et ea, quæ
diligentiā
et respectu
diligentiā,
nequeunt.
m. Alte
o pruden
o in poss.
Optimè
ignorant,
que qui
lis, qua
on ignora
nt.

ne Perso
e debent,
xcusatio
F. d. O. I.
uz actio.

gerit. Di

sive civi
articula
Igno

lictu est,

ἐκείνου l. 3. Eth. c.
Sponta
git, par

nitur τῶ
tamen
duplex

l. III. Eth.
c. 7.

l. 3. Eth. c.
3.

